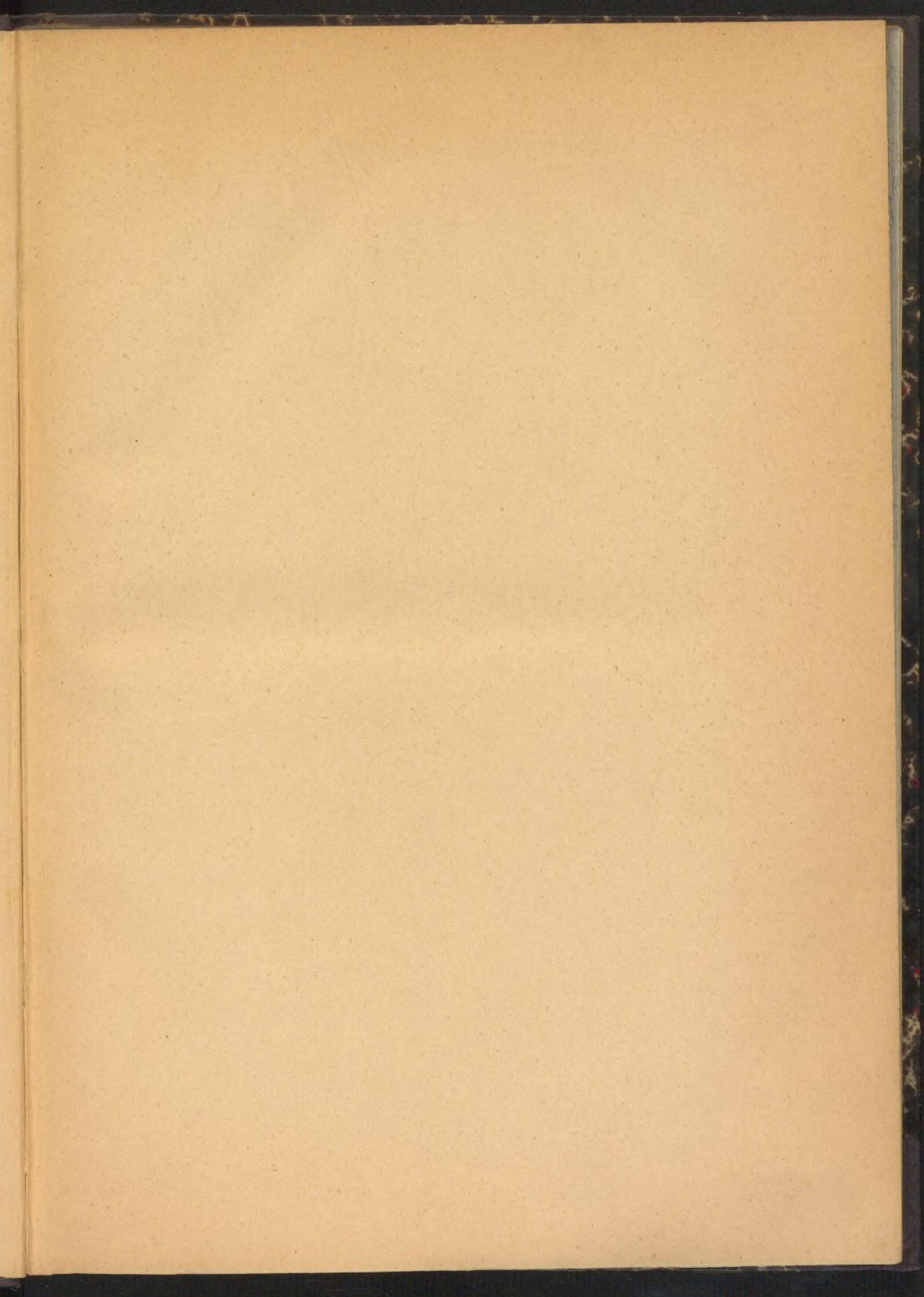

569

5 I.4

ՄԻՒՆԱՏԻՅԻ ԷՐՃԻՅԱՍ

ՐԻՍԱԼԻՅԻ ՏԷՎՐԻՅԻ

ԻԼՄԻՅԻ, ՍԱՆԱԹԻՅԻ, ԱՏԱՊԻՅԻ ՎԷ ՍԱՅԻՐԻ

ՄԻՒԷԼԼԻՅ

ԿԱՐԱՊԵՏ Յ. ԲԱՆՈՍԵԱՆ

ՐԻՍԱԼԻՅ. 8

ՄԷԱՐԻՔԻ ՈՒՄՈՒՄԻՅԻ ՆԷՋԱՐԷԹԻ ՃԷԼԻԼԷՍԻ ԲՈՒՄԱԹԻՅԻ

ԻՍԹԱՆԱԳՈՒՄ

ՎԷՋԻՐ ԽԱՆԸՆՏԱ ԻՍԹ ԳԱԹՏԱ Ն. 25

ՇԱՐԴԻՅԻ ԹԱՊԻԱՆԵՍԻՅԻ ԹԱՊ ՕԼՈՒՆՄՈՒՇ ՏՈՒՐ

=1859=

U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE

OFFICE OF THE SECRETARY

WASHINGTON, D. C.

RECEIVED

SEPTEMBER 2, 1900

1900

U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE

OFFICE OF THE SECRETARY

WASHINGTON, D. C.

U.S. DEPARTMENT OF AGRICULTURE

ՄԻՒՆԱՏԻՅԻ ԷՐՁԻՅԱՍ

ՐԻՍԱԼԵՅԻ ՏԷՎՐԻՅԷ

ԻԼՄԻՅԷ, ՍԱՆԱԹԻՅԷ, ԱՏԱՊԻՅԷ ՎԷ ՍԱՅԻՐԷ

1 ՅՈՒՆԻՍ

1859

ՐԻՍԱԼԷ 1

ՄՈՒԳԵՏՏԷՄԷ*

Պի՛ր միլէթին ատապ ու թէրպի-
յէ, վէ սէրվէթ¹ իւ սէատէթ Եօրնատա
իլէրու կիտուպ, վէ Եախօտ մուղայիւրի²
օլարագ, ճէ-ձալէթ իւ զարուրէթտէ գալ-
մըշ օլմասընըն սէպէպիւնի անլամագ իջին,
էօյլէ պիր թագըմ հիսապ իւ թէֆէհ-
հիւսլէրէ³ կիրիշմէյէ միւհթաճիլէթ օլ-
մայուպ, իլա մէլէթի մէզպուրէնին,
Եալմըղ իլմի քիթապէթ⁴ թարիղլէրին
տէ⁵, միւշահտէ⁶ օլունան ըհվիլլէրինէ⁷
տիգգաթը թամմէ օլունտուղու սուրէթ-
տէ, քեամիլէն անլաշըլա պիլէճէկի պի⁸

իշթիպահ տըր : Չիւնքի տիւնեատէ Է-
հալէթիւհաղիհի, մէվճուտ պուլունան
նիւէ վէ նիւէ Եապանի վէ նապան² թա-
յիֆէլէր վէ միլէթլէր իլէ, զէնիլին, րա-
հաթ, վէ շան ու շէօհրէթլէ մէլուֆ⁵
միլէթլէր թաթալիղ⁴ օլունտուգտա,
պէյնլէրինտէ մէյտանէ կէլէն հատսըղ
հիսապսըղ Փարզլէրին սէպէպի Էվլէլի
տիկէր շէյ օլմայուպ, անձագ, պիրինին
էնվարի³ քիթապէթլէ միւնէվլէր⁶, վէ
տիկէրինին իսէ, զուլմէթի⁷ նատանի-
յէթտէ մէթրուք⁸ պուլանմասը օլտուղու

- 1 Ջէնկինլէք :
- 2 Ջըտտը :
- 3 Թէֆթիլ :
- 4 Օգուլուշ :
- 5 Եօլ :
- 6 Կէօրիւլէն :
- 7 Իլէրու կիթմէք :
- 8 Շիւքէսիղ :

* Պի՛ր ատէմ օգուտուղունու անլայրպ թէլէզընւղ
խտէպիլմէք իջին, սալթ լուղէթ պիլմէք տախի քե-
ֆայէթ իթմէյուպ, իլա օգուտուղու լիսանըն
ուսուլլէրին տախի պիլմէք լազըմ կէլիւր : Կէրճի
հէր լիսանըն քէնտույէ մախսուա զօրլուգլարը
վար իսէ տէ, լիսանի թիւրքիսի լայրդըլա օգու-
լուպ թէլէֆթուղ խտէպիլմէք, աշըրք մէրթէպէ

- 1 Շիմսիքի հալ :
- 2 Ճահիլ, պիր շէյ պիլմէղ :
- 3 Իսմի տույուլմուշ :
- 4 Գարշըլաշըրմագ :
- 5 Կուրլար :
- 6 Ըշդըլանմըշ :
- 7 Գարանլըղ :
- 8 Թէրք օլմուշ :

տիգգաթէ միւհթաճ պուլունտուղունան, նօգ-
թալէրտէ ճիւղիճէ նէֆէս ալմարագ օգունտուգ-
տան պաշգա, ճիւլլէլէրի պիրի պիրլէրինէ պաղ-
լայան պիր վէ Եախօտ Եարըմ նօգթալէրտէ տա-
խի թէքմիլ մէալ անլաշըլամայուպ, իլա պիր
չիֆթ նօգթա կէլնիւշէյէ գատար օգունտուպ մա-
նալարընըն թօբլանմասը կլէմիլէթտէն տիր :

կէօրիւնէ պիտէք տիր :

Չէնտ սէնէտէն պէրու , միլէթիմի-
զին ճիւղիւ քիւլի թարիզը քիթապէթ-
տէ ընկիւ իյլէմէսինէ , արալըգ արալըգ ,
թապիւ նէշը օլունմագտէ օլան , թէէլի-
ֆաթիւ թէրճիւմէլէրին , պիրիսպաթը ա-
զիմ օլմասը , հազըգաթէն , նիչէ քէսանը
խայր խահանըն , նարի զայրէթի միլէթի-
լէ սիւզան¹ օլան գալլէրինէ , պախը սէ-
ֆաիւ թէսէլլի իյլէմէքտէ իքէն , պու-
տէֆա հէմէհրէլէրէմ իլինտէն , նիչէ
զէվաթը հէվիլսքէարանը ուլում ու մա-
լիւմաթըն , թէշվիգաթիւ զայրէթիլէրի-
լէ , իշպու Միւնաստիլի Էրճիյաս նամ ըի-
ոալէնին նէշընին , մինդայրի լիյագաթ² ,
թարաֆը աճիլզանէմտէն իճթիսար գը-
լընմասը , կիւն պէ կիւն , վէ ան պէ ան ,
միլէթիմիզին կիւլչէնի քիթապէթէ
թօղրու , պիր մէյլանը հիւսնի թէվէճ-
ճիւհ³ իյլէմէքտէ օլմասընա , պիր տէլի-
լի⁴ միւթթիւի⁵ սայրլա պիլէճէկի , մէ-
մուլին⁶ զայրի տէլիլ տիր :

Պիր ֆամիլէատէ , պիր չօճուգ տիւն-
էայէ կէլտիքտէ , էվիլէ կէմտէ , պիր մի-
նասիպ իսմ պուլմաղէ թէշէպպիւս⁷ օ-
լունտուղու միսիւլլիւ , միւլէլլիֆլէրին տա-
խի , հէման իլը իշլէրի , կիւյա Էազաճագ-
լարը պահալարըն շէրէֆինէ , վէ Էախօտ
քէսրի⁸ շէրէֆինէ պայիս , անճագ քէն-
տի թէէլիֆաթլարընա վէրէճէքլէրի իսմ
իւ լազապ օլաճագ տոր կիւպի , չարըշա
կէլտիքլէրինէ պինտէն , պիզլէր տախի ,
թօղրուտուն թագտիր իյլէտիկիմիլ հալ-
տէ , քէզալքէ պինի զայրէթիլ⁹ չէքէրէք ,
սօն գարարընը Միւնաստիլի Էրճիյաս
քէլիմէլէրինտէ գալընը տոր :

Միւնաստի լուղէթի , արէպի նիտա
լուղէթինտէն կէլէրէք , Էրմէնիճէտէ
մունէտիկ տէնիլիւպ , վէ լիսանը թիւրքի-
տէ իսէ , զօգազլարտա վէ Էախօտ պիր
մահալլի մուայէէնտէ , պիր քէյֆիլէթի

Էա ահալտէն իսթիֆսար¹ , վէ Էատա
ահալլիլ իխպար² զըմնընտա , Էիւքսէք
սէս իլէ չաղըրան տէլլալ տիմէքտիր :
Վէ Էրճիյաս իսմի իսէ , տիկէր պիր շէյ
օլմայուպ , իլլա Գայսէրի շէհրինին Էագը-
նընտա , պիր Էիւքսէք թաղ իսմիտիր
քի , զէպանը Էրմէնիյանտէ , լատինճէսի-
նէ միւշապէհէթլէ , Արգէօս թապիր օ-
լունուր :

Ղէպէլի մէզպուր Էրճիյաս , Չին իլէ
Հինտիսթան հուտուտիստէ քէային , վէ
պու կիւն տիւնէանըն էն Էիւքսէք թաղը
սայրլան , մէշուր Հիմալայա թաղլէրինէ
նիսպէթլէ , Էանի , Հիմալայա թաղլէրին-
տէն էն Էիւքսէլինին թէքէսի , Էհլի
ճօղրաֆիալէր հիսապընճա , տէնիզին
Էիւզլիւնտէն հիսապ օլունարապ , ալէթ-
թախմին օն իքի պին արըն գատար իւք-
սէքլէքտէ օլտուղու հալտէ , Էրճիյաս
թաղընըն տախի , Էէտի պին պէշ Էիւզ
արըննա Էագըն Էիքսէքլիկի լաղըմ կէլ-
տիկինտէն , տիւնէատէ Էվսաթ մէրթէ-
պէտէ թուլթուլան թաղլէրտէն պիրիսի
տիր տիմէք օլուր :

Իսմի , Էկէր Էմէլիմիլ³ պօշա չըգ-
մայրապ տա , ըիսալէյի նաչիգէմիզին իս-
մի , վաթանը ապլիյէմիզի անտըրարապ
հէմէհրէլէրիմիզին , միգտարի⁴ զէրրի շէ-
րէֆիւ իսթիֆիսարընա պատի⁵ օլապլիւ
տիկի թագտիրտէ , հալլիլէ սայիր մէմ
լէքէթլիլէր տախի , պու իպրէթտէն
թահրիք⁶ պիրլէ , Էվրօքանըն հէզարան⁷ ,
մէմլէքէթլէրինտէ , հէզարան նէվի քիւ-
թուպ⁸ ու Էվրագլէր⁹ զուհուրէ կէլէրէք ,
ահալիսինին շէրէֆիւ շէօհրէթլէրի-
նէ պայիս օլտուգլարը միսիւլլիւ , հիւ տէ-
յիլ իսէ , պիզլիմ տախի , միլէթիմիլ-
տէն խայլըճա սէքէնէ պուլունան պիր
թագըմ շէհր ու մէմլէքէթլէրաէն , պի-
րէր ատէտ օլսուն միւլէլլիֆլէր մէյտա

1 Եանան :

2 Լայրգ տէյիլ իքէն :

3 Կիտիլ :

4 Իսպաթ :

5 Սէվիլէճէք :

6 Իսմիտէն զիյատէ տէյիլ :

7 Եէլթէնմէք :

8 Գըրըմ :

1 Սիւալ իթմէք , սօրմաք :

2 Խապէր վիրմէք :

3 Իսմիտ :

4 Չէրրի գատար :

5 Սէպէպ :

6 Ղայրէթէ կէլմէք :

7 Պիլլէրճէ :

8 Բիթապլէր :

9 Բաղըտլէր :

նէ կէլիպ, բերթէվի¹ Թէկլիֆաթլերիյէ, շէմսի² Թապան³ վէշ⁴, բերտէյի զուլմէթի⁵ ճէշալէթի չաքեալաք⁶ իյլէտիկի հալտէ, ճէնապը ֆէյեուղաթիւնվանը վէլի իւլնիւմէթի պի միննէթիմիզ շէվթէթլու ֆատիշահըմըզ Էֆէնտիմիզ հազըթէթլերինի, միւրատը խայրիւյէյի շահաննի տիւրրի եէթթալէրինէ մուաֆըգան, խուսուսու մէզպուր, իֆթիխարը միլլէթիմիզ օլապիլէճէկինտէն պաշգա, Էօյլէ պիր Թարիզը մէմուոհտէ⁷, րէհպէր⁸ ու բիշրէվ⁹ պուլունմուշ օլաճաղըմ, Էֆթեար իւ խէլայլիլէ մէշղուլ օլմայը, շիմիտէն գալլիմճէ պիր սէֆա, վէ նէֆսիմճէ պիր միւքեաֆաթ ատտ իյլէմէկէ հազըր ու միւնթազըրըմ¹⁰:

Լէսսէվիլէ, հազգ ունահազգ, պիր խուսուստա Թէպրիյէյի¹¹ զիմմէթէ չըզըմազ, վէ ճիւնհա ու Թաքսիրաթըզա պուլ իթմէմէք, ինսան ճինսինին իլք սէրմայէսի, վէ քէսկին սիւհա, օլմուշ իսէտէ, քէնտի գալլիմնի քէնտույէ պիր գալգան վէ պիր ալէթի նուսրէթ¹² իտէրէք, չօդ տէֆա դալէպէ¹³ սէվտասընտա կէզմէք, տահա զիյատէ վէ իֆրաթ¹⁴ զիյատէ, միւլէլիֆլէր իւզէրինտէ կէօրիլէ կէլտիկինտէն, վէ նիլէ ազգասէր զէվաթ ինտինտէ, բէքտէ հազգսըզ օլմայարագ, իշպու Թէկլիֆաթէ, լիսանը մատէրզատըմըզ պուլունան էրմէնիճէ իլէ, միւպաշէրէթ իյլէմէտիկիմիզ, պայաղըճա, պիր ճիւնհայի քէպիր մագամընտա ԹուԹուլաճաղը, իհթիմալտէն պուլունտուղունտան, ատէթի գատիմէյէ րիպէթպիրլէ, Թարաֆը աճիղաննէմիզտէն, շիմտիքի հալ, շու չէնտ, Էանի, Միւնատիյի

Լըճիյասըն Էվլէլա մագսէտի, պաշլըճա քէնտի հէմէհրիլէրինին, սանիյա¹⁵, էրմէնիճէտէն բէք չօդ զիյատէ, լիսանը Թիւրքիյի անլայա պիլէն զէվաթըն Թէնվիրի իլին, վէ սալիսա¹⁶ . . . քէլամլերինի, իրատ¹⁷ իյլէտիքտէն սօնրա, իլէրուտէ խասսէթէն կէրէք լիսանը Թիւրքինին Էլլէմիյէթի¹⁸, վէ կէրէք լիսանը էրմէնիյանըն վաճիպիյէթի հազգընտա, Թաֆսիլէն պահա ու պէյան իտէճէկիմիզ իսպար օլունուր:

Ֆէգաթ, քէյֆիլէթի հալ, սալթ լիսանըմըզն Թիւքճէ, վէ Էախօտ էրմէնիճէ օլմասընտա տախի գալամայարագ, նիլէ քիմնէլէր Թարաֆլարընտան, կէրէք Թէրճիւմէմիզ, կէրէք Թէկլիֆաթըմըզ, կէրէք իսթիլահըմըզ, վէ կէրէք Թարիգաթ իւ Էֆթեարըմըզ հազգընտա տախի, կիուհալիուհա մանալէր վէրիլէրէք, կէահ Էնինէ, վէ կէահ պօյունա չէքիշտիլիլէրէք, հիճիլ¹⁹, իսթիհալլէ²⁰, վէ Թան²¹ իւսթիմէ տախի գալգըրըլաճաղը, իճուպը հալտէն, Էանի, միւլէլիֆլիլին իզթիզապընտան օլտուղուն գալլիլէն տէրք²² իտէրէք, պիզլէրին, Էօյլէ, իտտալայա, միւճատէլլէյէ վէ ինանիլլէթէ²³, նիլլէթիմիզ, վազթիմիզ վէ գուտրէթիմիզ օլմատըղընտան, վէ Թապիաթը պէշէրիլլէնին²⁴ իսէ, լէքէյի սէհվ ու իսթատէն²⁵ արի²⁶ օլմայալաճաղըն, րանա²⁷ պիլտիկիմիզտէն, խահ²⁸ նախահ զուհուրէ կէլմիշ պիր Թաքսիրաթըմըզ կէօրիլտիւքտէ, հէրքիմ Թարաֆընտան օլուր իսէ օլուն, հազգանիլլէթէ մագըրուն²⁹ տէլայիլ³⁰ իլէ, Թարաֆը աճի,

1 Նուր, շըզ:

2 Սիւնէշ:

3 Փարլադ:

4 Սիպի:

5 Գարանըզ:

6 Բարշա բարշա:

7 Մէտոհ օլունմուշ:

8 Գըլաղուզ:

9 Իլք կիտէն:

10 Պէքլէյիճի:

11 Քէնտույի բաքէ չըզարմագ:

12 Եննէթլէք:

13 Եննէթլէք:

14 Չօք:

1 Էքինճի:

2 Իւլէնիճիւ:

3 Վիլմէք:

4 Բէք լաղըմըզ օլմագ:

5 Ալըրճա զէվալլէնմէք:

6 Հաֆիֆճէ զէվալլէնիշ:

7 Թապիլ:

8 Աղըլ իլէ պուլմագ:

9 Պէնլիք օսթմագ:

10 Ինսանճա:

11 Եանըլ վէ գուտուր:

12 Թէմիլ:

13 Ալըզ, կիւզէլ, ալլէքեար:

14 Կէրէք Փարգընտա օլարագ վէ կէրէք Փարգընտա օլմայարագ:

15 Եագըն:

16 Իսպաթլէր:

զանքմիդէ թէխպիր՝ իւ թէֆհիմ՝ զըրն տըղը սուրէթտէ, գապուրնէ մէմնունէն միւսարաւթ՝, վէ օլ վէճիլիէ քէնտումիդի թասհիհէ՝ միւսպաշէրէթ՝ իտէրիզ :

Բիսալէյի մէզպուրէմիզտէ, պու լիւսան իւզրէ, նըսֆը, հայվանաթա, նէպաթաթա վէ մատէնիյաթէ տայիր ուլում սւ սանաթէրտէն, վէ խուսուսիլէ իբէքտէն, շէքէրտէն վէ չիֆթիլիթտէն . ճօղըսֆիատէն, թարիխլէրտէն վէ ատապի հիքեայլէրտէն պահս օլուն տուգտան պաշգա, տիւնեատէ պուլունան բայթաթաթաթէրին տախի ահվալը հազըրէլէրին իֆատէ, վէ հէր տէֆատէ պիրէրատէթ շիր տախի տէրճ, վէ տիկէր նըսֆընտա իսէ, եալընըզ գաղայայի Տէլէմազըն թէրճիւմէսինէ տէվամ օլունաճագ տըր :

Վէ չօք տէֆա, իֆատէլէրտէ արէպի վէ ֆարիսի լուղէթլէրէ միւրաճաթ օլունմազ էզհէրճիհէթ լաղըմ կէլիպ, վէ պիլիմ իսէ էմէլիմիլ, բիսալէմիլ օգուլ յանլարըն, օգուտուլլարընը միւմբին մէրթէպէ անլայա պիլիլէրի պուլունտուղունտան, կիւյա պիր ճահիլ իչին եաղըմը կիպի պիր թարիլէզ զահիպ՝ օլունաւրագ, հէր սահիֆէնին աշաղըսընտա, լուղէթլէրին վէ իֆատէլէրին, շէրհիյաթ՝ իւ իլլահաթընա՝ իհթիմամ օլունաճագ տըր :

Վէ պուլընլարտան տա գաթի նաղար սլաղէն եաղըլան պահսլէրին բէսմէրի իլէ իպրաղ օլունմասը էհէմմիլէթտէն կէօրիւլէճէկիւնտէն, գարթ օլան էշխասըն տահա զիյատէ աշըր քիթապէթլինի թահրիք իյլէմէք նիյէթիլէ, մահալինէ կէօրէ պաղէն բէսմէր տախի վազ օլունուլ, հաթթա, սօնունտա Գաղայայի Տէլէմազ ալըրճա, վէ տիկէր թահրիլաթլէր ալըրճա պիրէր թէքմիլ քիթապ

օլապիլմէք իչին, սէքիլ եաբրագ, եանի իքի թապաղատան միւրէթթէպ օլաճագ բիսալէմիլ, ասըլ թապիսանէ ուսուլինտէն պիրագ տահա զիյատէճէ զահմէթ չէքիլմէսի լաղըմ կէլէն ուսուլ իլէ թապ օլունուլ . հէր թապաղանըն սահիֆէրագամէրի, պաշգաճա օլարագ պիրտէն պաշլայըպ . վէ Տէլէմազ թապաղասընա, պաշգա պահս ասլա գարըլմայաճագ տըր :

Իմտի պու բիսալէլէր, էօյլէ զաղէթա կիպի էլտէն էլէ կէչիպէսկիտիկի, վէ եախօտ պիր թարաֆա աթըրտըղը հալտէ, էկէր իչինտէն պիր եաբրագ տախի երըթըմը, վէ զայպ օլմուշ օլա, սօնունտա պիլթիւն քիթապլէրին գուսուր գալաճաղը աշքեար տըր :

ՕԳՈՒՄԱԳ ԵԱԶՄԱԳ ԻՉԻՆ

ԱԼԼԱՅԱ ԹԵՇԵԳԵՐԻՐ

Եւ քեայինաթը՝ եարատան Ալլահ, սէնին նիհայէթսիլ գուտրէլ լէրինէ, վէ հիսապսըլ հիքմէթլէրինէ, ճինսի ինսանտէն պաշգա, հիչ պիր մախլուգուն միգտարի զէրէ քէսպի վուգուֆիլէթ իտէմէմէսի, նէ իֆթիսարը աղիմ տիր պիլէ :

Ճանսըզ մատէնիյաթտէն պաշլալարագ, եիւզէրճէ պին նէպաթաթա ու հայվանաթա նաղար օլունտուգտա, կէօրիւլէն հիքմէթլէր, վէ զուհուրէ կէլէն ալամէթլէր, գանդի ալիմի, վէ գանդի միւֆէթթիլի, կիրիֆթարը հայրէթ իյլէմէմիլ տիր :

Պիր գում թանէսինտէն պինլէրճէ տէֆա ուֆաղ օլուլ, ֆէգաթ, եինէ, քէնտի էօմը իւ թէպիլւլէրի՝ իչին, լաղըմ կէլէն հէր պիր աղայէ մալիք օլան, շունճա պէօճէքլէրի, վէ անլէրէ նիսպէթլէ տախի, ճիսմ ու աղամէթլէրի ֆիքրի ինսանէ զիյան կէթիլիւլ հիսապ թահաթընա տիւլմէյէն, կէօք եիւզիւն :

1 Եէր իլէ կէօք . . .

2 Կէլէմէք :

1 Խապէր վէրմէք :

2 Մէլէ :

3 Տիլլէթմէք :

4 Պաշլամագ :

5 Ելլէթմէք :

6 Ալմագ :

7 Պէյան իթմէք :

8 Արէպճէտէ օգույան տիմէք տիր բի, շիմտիւն սօնրա չօք տէֆա իսթիմալ լաղըմ կէլէճէք տիր :

տեքի շու գատար տիւնեայերի . քեշֆ իտիւպ հայրան օլմադ իջին , տերեատէն պիր գաթրէ գատար , ճինսի ատէմտէ մէվճուտ պուլունան , օլ նուրի քեմալէ- թին , պիր իհսանը իլահի օլտուղուն , գաճղի նանքէօր ինքեարէ ճէսարէթ ի տէպիլըր .

Եւ հիքմէթլերին բունարը , վէ էսրարլարն մէրքեղի Ալլահ , քեա- յինաթ իջինտէ հիսապսըզ վիճուտ- լար հաղը , վէ էմրինէ միւնթաղըր ի- քէն , էն քիւլիւք շէյլեր իլէ էն պիւլիւք քերամէթլեր իճրա օլունմասը , եանի , էլէ ավուճա սըղմազ , օգգա տիրհէմ թահ- թընա կիրմէզ , վէ հիջ նէվիտէն պիր շէյ կիպի գըլյաս օլունան , շու կիւնէշին ըջ- ղընըն , սէնէլերձէ եօլսարտան կէլիպտէ , հէր սապահ ու ազլամ , նիլէ տիւնեալէ- րի միւնէվիլեր գըլտըզը միսիլիւ , ելլզլէր- ձէ պին ինսան էվլատընըն , ճէհալէթ ույգուստունտա մէթրուք գալտըզը հալտէ , արալըզ արալըզ , տիւնեանըն պաղէն պիր քէօլէսինտէն , վէ պաղէն տիկեր քէօլէ սինտէն , նիլէ ալիմ ու էհլի սանաթլեր գուհուրէ կէլիպ , նիլէ նիլէ տէսըլեր , ա- լաթլեր վէ ուսուլլեր քեշֆ ու իճատ իյ- լէտիքտէն պաշգա , եինէ հիջ նէվիտէն օ- լաղադ , օլ գալէմ , քեաղըտ վէ միւրէք- քէպ իճատըլլա , պիւթիւն տիւնեայր ճիւզ իւ քիւլի թէնվիլ իտէպիլմէսի , ան- ճադ վէ անճադ սէնին գուտրէթի պի հատտին էսերինտէն օլապիլմէսի շիւք- հէտէն միւսթէղնի տիր :

Եվլէթ , եւ գատըրը մութլադ թանղըր , սէնին ինայէթի իլահիլէն , պէնիի աոէմի հայվանտան ֆարզ , վէ ին- սանիէթէ լայըզ օլան տէրէճէլերէ ,

անճադ օգումադ եաղմադ վամէթասըլլա վասլ իյլէմիլ տիր :

Հայ հայ , օլ օգումադ եաղմադ , միւպարէք իսմիլը , ազիզ գարընտաշլէր , հիքմէթի իլահիլէնին թէրճիւմանլերի , աոէմիյէթին գլաղուզլէրի , հազգանիյ- յէթին երլտըզլարը , քեմալէթին տօսթ- լարը , վէ ճէհալէթին պաշ տիւլմանլարը , ինսանը ինսան իյլէտիլեր , անը կէօքլերէ գատար չըգարտըլար , քիւրրէյի¹ արզըն նար իլէ մէմլու² մէրքեղինէ³ , գատար ին- տիրտիլեր , նիլէ էսրարը թապիւթըր ֆաշ իյլէտիլեր , տէվլէթլերին ազամէթինի , միլլէթլերին քեմալէթինի , վէ պիւթիւն տիւնեանըն ասայիլ⁴ իւլէօհրէթինի մու- ճիպի⁵ էվլէլ օլտուլար :

Համա ու սէնալէր օլտուն , եւ իսիւ- տայի ազիմիւլշան , սէնին լութֆ ուքերէ- մի պի հատտին⁶ սէմէրէսինտէն օլարադ , օլ աթէշի աշգը քիթապէթ , կիւնպէ- կիւն վէ տէմպէտէմ , գլուպի⁷ քիւլի քէ- սանտէ ալէվլէնմէքտէ օլտուգտան պաշ- գա , պու տէֆա այրըճա , հէմէհհրիլէ- րիմին գալլինտէ տախի , հուսուլ բէղըր պիրլէ , թէշէքքիւրի աճիղանէմին , հէ- զարան քէզ⁸ թէճտիտ⁹ իւ թէքերրիւրի- նէ¹⁰ պայիսի ազիմ¹¹ օլմադտէ տիր :

Իմոի եւ ըէպպ , պու թէշէքքիւրի հազիրանէմլէ պէրապէր , շու տուայի նաշիղիմի տախի գապուլէ ինայէթ պիրլէ , ումումէն միլլէթիմին գալլինտէ , էօյլէ պիր սատայի բիւրհիքմէթ իսալզ իյլէքի , հէր տազըզա տիլէ կէլիպ « եւ աոէմ , իս- թէր իսէն օլմադ աոէմ , օգու եւ՛զ , տիմէ գըշ եազ , օգու եւ՛զ » տէյերէք սապլթի¹² պիւլէնտ¹³ իլէ , տէրունինտէն մանէնտի¹⁴ Միւնատի¹⁵ , նիտա՝ իյլէսիւն :

1 Տիւնեա :

2 Տօլու :

3 Օրթա :

4 Բահաթըզ :

5 Սէպէպ :

6 Հիսապսըզ :

7 Գալլիլեր , էիւրէքլեր :

8 Տէֆա :

9 Եէնիտէն պաշլամադ :

10 Թէքարէն պաշլամադ :

11 Սէս :

12 Եիւքսէք :

13 Կիպի :

14 Տէլլալ :

Բ Ա Թ Ա Թ Ի Ս¹

Լ՝ Զայիպ հիբմէթ, տիւնեատէ Զին սի ինսանէ մուղիրր օլան իճատաթ ու քէյ- ֆիլէթլէր, գաթի գօլայլըգլա գապուլ վէ իճրասընա մէշղուլ օլունուպտա, ֆէգաթ մուղայիրի օլարագ, քիւլլի միւֆիտ նա- սիհաթ ու իհտասաթըն զուհուրինտէ, մուճանաաթը քէսիրէլէր, վէ զըտտիլէթի ատիտէլէր միւշահէտէ օլունտուղու մի- սիլլիւ, բաթաթէսին տախի քէշֆ ու զուհուրի խուսուսի, էլլըօփա կիպի ազլ ու տիրայէթտէ մէշհուր պիր մահալտէ ումուճէն գապուլ օլունուպտա, շիմտիքի կիպի Զինսի ինսանըն ֆէվայիտի քէսիրէ- սինէ պայլա օլա պիլինճէյէ գատար, ա- հալի թարաֆընտան, աղ հագարէթ, վէ ազտա միւճանաաթ իպրաղ օլունմամը տոր:

Հայ հայ, աճայիպ հիբմէթ, պիր կիւն ինսան էլլատորըն, նանը լէզիլի վէ թաամը նէֆիտի օլտուգտան պաշգա, նիլէ հայվանլարըն նաֆագաթը, զըթըղ տէ- նիլէն եուճրուճաղըն գարանթինասը, մատորապաղըն պաշ տիւշմանը, չիֆթ- ճիլէրին իապինէսի, թարլալարըն թէղէի- նաթը², վէ մէմալիքի Բէրունուն³ իֆթի- խարը⁴ ազլմի օլաճագ միւպարէք մահսուլ բաթաթէս, քէնտի գատր ու գըմէ- թինի պուլուպ, վէ տիւշմանլարընը խէճիլ ու մահալա պրաղմագ իլին, ատէթի գատիմէնին իգթիզաընճա, հագարէթ⁵

իւ իֆթիրալէր հէտտէլէրինտէն սիմ¹ ու զէրը² թէլի կիպի կէշմէք, լաղըմէտէն խտի:

Իլէրիւտէ չիֆթճիլիքտէն պահս իլլէտիկիմիզ հալտէ, այրըճա բաթաթէ- սին տախի, էքիլիպ պիլիլմէսինին, վէ իս- թիմալ ու ֆայիտէսինին, պէյան իւ իֆա- տէսինէ միւպաշէրէթ օլունաճագ խէտէ, էվլէլա մահսուլու մէգպուրուն հագգըն- տա միգտարի քիֆայէ պիր մալիւմաթ վիրմէք միւասիպ կէրիւլմիւշ տիր:

(Կն ալթընճը տէհրին³ իպթիտայէ- րինտէ, ամիրիգա թարաֆընա կիտիպ կէլմէքտէ օլան Վէնէտիկ⁴ կէմիլէրինտէն պիրիսի, իլք տէֆա օլարագ, Բէրու թարաֆընտան բաթաթէս գալտըրըպ, Իթալիա թարաֆընա կէթիրտիկինտէն, վէ ֆիրուլ⁵, Թօսգանա⁶ վէ Լօմպարտիա- նըն⁷ չիֆթճիլիքտէ մէշհուր պուլունան քիմնէլէրի, մահսուլու մէգպուրուն հայ- վանաթ հագգընտա պիր լայըղը նաֆա- գա օլա պիլէճէկին ֆարգ պիրլէ, իլթի- րասընա միւպաշէրէթ իլլէտիքլէրինտէն, վէ պատէհու Իթալիանըն տահա նիլէ թարաֆընա եայլմաղէ, վէ հաթթա նիլէ չիֆթճիլէրին զայրէթ ու արզու ի- լէ բաթաթէս էքմէյէ պաշլատըղլարըն- տան, օլ վագթտա հայաթտէ պուլու- նան, սէքիզինճի ինսան նամ Բաբա Ճէնապլէրինին էմր իւ ֆէրմանը իւզ- րէ, Սուրբ Պետրոս մանասթըրընը, մուաթթալ⁸ թարլալարընա, վէ արա- զիյի⁹ զայրի¹⁰ մահրուսէլէրինէ բաթա- թէս էքիլիպ, վէ մահսուլ ու նիւմունէսի կէօրիւլտիլիւնտէն, միւշարիլէյհին սէ-

¹ Ալէստէվլիյէ հէր եէրտէ պուլունան եէր էլմասը- նըն պիր նէվի օլուպ, հաթթա, ասըլ իսմի տախի բաթաթէ իքէն, սնրատան ֆրանսըղլար եէր էլ- մասը թէմիլիէ իթմէյէ պաշլամըղլար իսէտէ, Իս- թանպօլտա իճատ օլալտան պէրու, ասըլ եէր էլմասընտան ֆարգ, վէ իսմի հագըղընիլէ մու- աֆագաթլէ, բաթաթէս չաղըրլմագտէ տիր:

² Սիւս:

³ Ամերիգայի ճիւնուպիտէ, իքի միլիյօնտան թէճա- ուղ սէքէնէսի օլան պիր ճիւմհուրիլէթ տիր: Պաճուճէն Ամերիգանըն պուլունմասընը խնլա- մագ արզու իտէնէլէրին, 1832 Սէնէսինին 14 ճիւտ մէճմուլի հալատիսինին, քի նարէկ գատար պիր քիթապ օլմուշտուր, կիւզ էլճէ օգուճալէրի նա- սիհաթ օլունուր:

⁴ Ալէվինճի:

⁵ Ֆէնա կէօղ իլէ պագմագ:

¹ Կիւլմիւշ:

² Ալթուն:

³ Եիւզ եըլ պիր տէհր տիր:

⁴ Շիմտիլէրտէ Նէմէ տէվէթի հիւքիւմէթի թահ- թընտա պուլունան, Եիւզ ըն պին սէքինէլի գա- յէթ մէշհուր վէ կիւզէլ պիր շէհր տիր:

⁵ Վէնէտիկ գաղալարընտան իւզ Եիւզ էլլի պին սէ- քինէլի պիր գաղա տոր:

⁶ Պիր միլիյօն իւզ Եիւզ պին սէքինէլի, Իթալիատա պիր տուգալըգ տոր:

⁷ Իթալիատա Միլան տուգալըղ մէմալիքի տիր:

⁸ Պօշա պրաղըլմիւշ:

⁹ Արտալար, եէրլէր:

¹⁰ Սիւրիւլմէմիւշ օլան թարլալարա տէնիր:

պէսպիլյէթի սէմէրէսինտէն օլարագ, քէյ-
ֆիլէթի մէզպուրէ, ֆօրլի¹, Ալպան², վէ-
թիպուր³ էօլքէլէրինէ տախի, իպրէթ
օլարագ, պիւթիւն Բօմա մէմալիքինտէ
իշպու բաթաթէս, չիֆթախլէրէ պիր եէ-
նի մահսու վէ իրատ գաբուսու քիւշատ⁴
լիլէմիշ տիր :

() Լ վագթ իթալիանլերտէն իպրէթ⁵
ալարագ, ֆրիզ⁶, Լէյտա⁷, Պրէկ⁸-օբ-
զոււմ, Իսգօլիա⁹ վէ Իրլանտա¹⁰ ահալիլ-
րի, վէ սալիլէր տախի, քէնտի մէմէքէթ-
լէրինտէ բաթաթէսին հուսուլինէ թէ-
շէպսիւս¹¹ իլլէտիքէրինտէն, 1506 սէնէ-
սինտէն 1516 սէնէսինէ գատար, օն սէնէ
զարֆրնտա, կերէք ֆիլէմէնքտէ¹², կէ-
րէք Ինկիլթէրրատա¹³, վէ կերէք Իրլան-
տատա բէք չօգ թարլալարա խասսէթէն
բաթաթէս եքիլմէք իւզրէ իհթիմամբ

- 1 Բօմա մէմալիքինտէն, օն ալթը պին սէքինէլի պիր
շէնրի տիր :
- 2 Բօմանրն - իքի պին պէշ էիւզ սէքինէլի պիր գա-
սապասը տըր :
- 3 Շիմաի պու շէնրէ թիվօլի թէսմիյէ օլունուր քի,
ալթը պին սէքինէլի պիր քիւշիւք շէնր տիր :
- 4 Ալմադ :
- 5 Իօրնէք :
- 6 Ֆիլէմէնք մէմալիքինտէն պիր գազասը տըր քի,
պաշ մէմէքէթի Լէօլարտէն օլուպ : Եիւզ սէքուն
պինէ եագրն սէքինէսի վար տըր :
- 7 Ֆիլէմէնկին զայէթ կիզէլ վէ իլմ ու սանաթտէ
իլէրուտէ պիր շէնրի տիր :
- 8 Դոյլթ միւսթաշքէմ վէ ալթը պին սէքինէլի
պիր ֆիլէմէնք շէնրի տիր :
- 9 Ինկիլթէրրա առասընտա պիր էյալէթտիր քի, կէ-
րէք չիֆթախլէրտէ վէ կերէք սանաթթ իւ թիւ-
շարլըգտա նապիր իւլէմաւլօլուպ, իքի միլիօն իքի
էիւզ պին քիշտէն զիյատէ սէքինէսի վար տըր :
- 10 Ինկիլթէրրա առասը Էագընընտա - պիր Ինկիլիզ
առասը օլուպ, օն միլիօն Էագըն սէքինէսի հի-
սապ օլունմագտէ տիր :
- 11 Եէլթէնմէք :
- 12 Պէլլիգա տէվլէթիյլէ սինօրտաշ, իլմ ու սանաթ-
տէ, թէմիլլէրտէ, վէ թիւշարլըգտա մէշուր, վէ
լիքի պուշուգ միլիօն գատար սէքինէսի օլուպ,
մագարը հիւքիւմէթի Ամնթէրտամ շէնրի տիր :
Շէնրի մէզպուր Լօնտրանըն գարշը թարաֆըն-
տա, տէնիզ գըլըրընտա սըլ իլլէնաէ վէ գազը-
լար իւզըրինտէ պինա օլունմաշ, սոգսան գատար
առապարտան միւրէթթէպ, վէ պիրի պիրինէ իւլա-
գըլթ իլլին իքի էիւզ սէքուն քէօքրիսիւ, վէ ի-
քի էիւզ օն պին տէ սէքինէսի վար տըր :
- 13 Լօնտրա առասընտ, Իսգօլիա բարչասը այրը
թուլթուլուգտա, պագը գալան պիւլիւք գըրմը
տըր քի, Ինկիլիզ տէվլէթինին բայիթախթը օլան
Լօնտրա շէնրի տախի օրատա տըր :
- 14 Ֆրանսա իլլէ սինօրտաշ, վէ տէօրթ միլիօնա Էա-

թամ, վէ սօնրալարտէ, Պէլլիգատէ¹⁵
վէ Ֆրանսատա տախի հէվլէս ու տէ-
վամ օլունմաղէ պաշլամը իսէտէ, տահա
օլ հէնկէամէրտէ մահսուլու մէզպուրու
Էալընըզ հայվանլարա Էէմ Էէրինէ վէր-
մէքլէ իգթիֆա օլունուպ, նիլէ տիւշ-
մանլար թարաֆլարընտան, կիոլյա բա-
թաթէս Էէյէն ուլուզ օլունմաշ...
տէյու թէհի մանալէր վէ Էնվայի իֆթի-
րալէր իղհար, ֆէգաթ պու ճիւմէ Էօ-
քիւզէրէ վէ տօմուզլարէ բէք զիյատէ
Էարար օլտուղուն իգրար էյլէտիքէրին-
տէն, կերէք շէնրիլէրտէն, վէ կերէք
քէօլիլլէրտէն, քիմիսի գօրգուսունտան
վէ քիմիսի իսէ հիճապընտան նաշի, Էբլ
իթմէյէ ճէսարէթ իտէմէտիքտէն պաշ-
գա, շայէտ պիր ճէսարէթ իտէն տախի
զուհուր իթմիշ օլտա, բաթաթէս Էէտի-
կի հալտէ, կիոլյապիր ճիւնհայի աղիմտէ,
վէ պիր խաթայի քէպիրտէ պուլունույօր
կիպի, սագընըպ իճթինապ իթմէյէ մէճ-
պուր օլուր իտի :

Վէրլի ալալըգ արալըգ, պագէն խայր-
խահ քիմնէլէր չըզրպ, բաթաթէսին
ճինսի ինսանէ վէ Էմրի թիճարէթի միւ-
ֆիտ պիր մէյլէ օլտուղուն իլիթար ու
պէյանէ ճէսարէթ, վէ պէյն էլ ահալի
հիւնի իթիպար պուլմասընա ճահտ ու
հիւմէթի թամմէ իլլէմիշլէր իսէտէ, չիլ-
մէթի իսիւտա, չօգ տէֆա Էմնալի կէօրիւ-
տիւկիւնէ նազարէն, հէր պիր ֆագիլէ-
թին սէվապը, վէ հէր պիր նուսրէթին
շէրէֆի, մին էլ գատիմ, խասսէթէն
պիրէր զաթ իլլին հազըր, վէ Էմրի իճրասը
խուսուսու իսէ, այրընա պիր կիւն վէ պիր
սաաթ իլլին միւնխասըր կիպի օլտու-
ղունտան, բաթաթէսին սէպէպինտէն
տախի, մագհար օլունաճաղ շէօհրէթ ու
սէվապ, Ֆրանսըզ միլլէթինտէն, վէ զէ-
վաթը Էհլի սէվապտէն, համիլլէթ ու տի-
րայէթլէ մէլուֆ, Բարմանթիլի նամ գա-
թէ, վէխուսուսու մէզպուրաճ գազանըլա-
ճաղ շան իւ շէրէֆ իսէ, օն ալթընաճը Լուի
տիլմէքլէ մէշուր, Ֆրանսըզ գըրալընա
պէքլէմէքտէ իտի :

Պագըն մար :

զըն սէքինէլի պիր հիւքիւմէթ օլուպ, մագարըր
հիւքիւմէթի Պրիւսսէշ շէնրի տիր քի, էիւզ էի-
կիրմի պին սէքինէսի վար տըր :

Գ Ե Ր Ը Գ Օ Ճ Ը Մ Ե Ն Յ Ի Ս 1 .

Կիւրիւնեամ հայտէ կիւրէնտէ¹ կիւրէրէ օլալմ հայրան ,
 Սէյր իտէլմ² պին միւճիղաթ , քի խալգ իթմիշ Պարի³ Ենդտան :
 Պու կիւն մայիս իթտի հուլուլ , ճիւմէ քեսան³ նէշէլէնտի .
 Օյանտը պիւթիւն թապիաթ , նիչէ գուշ կիւֆթարէ⁴ կէլտի :
 Զէրբին սիւմպիւլ , պինէֆշէ կիւլ , հէմ հէգարան⁵ շիւքիւֆէր⁶ ,
 Բայիհայի⁷ խօշէրին , չար ճանիպէ⁸ նէշ⁹ իտէրլէր :
 Գա⁹նդի եիւրէք շաքիր¹⁰ օլմաղ , տիւքիւշա¹¹ պատի սէպատէն¹² ,
 Օթուրուպ չիմէն իւթիւնտէ , ալըրսա պիր սէլամ¹³ անտէն :
 Պաք շու սուլարն հալնէ , քէվէրի¹³ Էտէնէ¹⁴ պէնդէր .
 Իլա շու թօհաֆ մահիլէր¹⁵ , նէ կիւզէլ թօլաշուպ կէզէր :
 Աղաճէր հէր պիրի պիր պոյ , չէքմիշէր էֆլաքէ¹⁶ սէրի¹⁷ ,
 Աֆիթապտէն¹⁸ ճան ալարաք , իտէրլէր սէյր չիմէնդարի :
 Պու մախլուգաթն քեաֆֆէսի , գըլար թէմիղ գալպի խէնտան¹⁹ ,
 Օլուր կիւզէլէսի մայիլ , օլուպ թահրիք հիսսի²⁰ մէրտան²¹ :
 Նէ զէնկինլիք վէ նէ տարաթ , օլմաղ թաթպիդ²² պիր կիւլէ ,
 Մէլէքլէրտէ²³ օլուր աշոք , օլ խուպ²⁴ սատայի պիւլպիւլէ :
 Նէ միւմքին օլմասըն պիր շահ , էնիպտէ պաղէլէ պիր տէմ ,
 Վարսէ տախի եիւզ զայլէսի , ճիւզ իւ քիւլի²⁵ շաղ իւ խոտրէմ²⁶ :
 Քէզալիք վագթի սահէրտէ , չըգտըգտա պիր ֆադըր չոպան ,
 Ալըպ սիւրիւսին էօնիւնէ , սահրատէ օլմասըն շատան²⁷ :
 Հիշ տիր պիւթիւն պու կիւզէլիք , սէնտէ քի հիւանէ²⁸ նիւպէթլէ ,
 Չիւնքի օլ գալպի թէմիզին , միւզէլէն²⁹ տիր ֆաղիլթլէ³⁰ :
 Նէ³¹ նիյմէթտիր էյլէ իսէ , Կիւրիւնեամ կիւրէրէ կիւլտան³¹ .
 Պէնի բիւրաատ³² գըլմաք իչլին , եարաթմըշ սէնի Եարատան :
 Շ³²լմէլէ ալիմլէր գալլինճէ , տիւնեատէ օլմաղ հազըգէթ ,
 Սաալգ գարը գօճա կիւպի , նէ սէատէթ նէտէ տէվէթ :

- 1 Պաղլէ :
- 2 Ալաշ .
- 3 Հէր տաէմ :
- 4 Իթէր :
- 5 Գ⁹նէրճէ :
- 6 Չիւքիւլէր :
- 7 Գօգուլար :
- 8 Տէօթ թարաֆ :
- 9 Եայմապ :
- 10 Շիւքր իտիճի :
- 11 Եիւրէք աշոք :
- 12 Սահէր րուզի¹² եարը :
- 13 Ճէննէթտէ պիր սու իմլշ . . .
- 14 Դըախտ :
- 15 Պալըգլար :
- 16 Կէօք եիւզիլ :

- 17 Պաշ :
- 18 Կիւնէշ :
- 19 Շաղ մէսրուր :
- 20 Տոյդու :
- 21 Ատէմլէր :
- 22 Գարշըլաշտրմաք :
- 23 Շահլէր :
- 24 Կիւզէլ , թաթլէ :
- 25 Աղ չօգ :
- 26 Մէսրուր :
- 27 Մէսրուր , շաղ :
- 28 Կիւզէլիք :
- 29 Տօնաթըլմըշ :
- 30 Կիւնահաղը հարաքէթ :
- 31 Կիւլգալար :
- 32 Չօգ մութլու :